

به نام خدا

هفتمین نشست از سلسله نشست‌های در محضر نور، سه‌شنبه هفتم اردیبهشت‌ماه، مطابق با چهاردهمین روز از ماه مبارک رمضان برگزار شد. در این نشست سرکار خانم دکتر قبادی، عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی سخنرانی خود را با موضوع «اهمیت اخلاص و خلوص در روابط فردی و اجتماعی» ارائه کرد.

خانم دکتر قبادی در ابتدای سخن خود گفت مروری بر آیات قرآن نشان می‌دهد ماده خلص و مشتقات آن ۳۱ بار و در ۳۰ آیه قرآن به کار رفته است. معنای شماری از این آیات ارتباط مستقیمی با بحث ما ندارد و واژه در معانی دیگر به کار رفته است. (مثلاً خاص، ناب، اختصاص دادن، رهیدن، برگزیدن که از حوزه مطالعه ما خارج است). در عین حال در برخی آیات دیگر واژه‌ای از ماده خلص به کار نرفته است، اما بدون تردید مضمون در مورد اخلاص است. برای مثال آیه ۸ سوره ابرار از قول ابرار نقل می‌کند: *إِنَّمَا نَطْعُمُكُمْ لَوْجَهُ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا* این آیه از سطحی از اخلاص، بلکه بالاترین سطح اخلاص سخن می‌گوید یا آیاتی که درباره انبیاء است که اعلام می‌کنند بابت هدایت‌گری‌شان اجری طلب نمی‌کنند، همچون آیه *وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ* و آیات مشابه دیگر در مورد انبیاء در ارتباط با مفهوم اخلاص هستند. همچنین، آیاتی که در باب بحث توحید یا شرک‌اند و دعوت به توحید و نهی از شرک می‌کنند، می‌توانند در شمار آیات اخلاص قرارگیرند. آیه زیبای سوره انعام: *قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ* یکی از مصادیق آیاتی است که در مضمون خود به اخلاص اشاره می‌کند.

اما درباره آیاتی که ماده خلص در آنها به کار رفته است سه قسم را می‌توان برشمرد:

(الف) ۹ آیه که ویژگی‌های مخلصین را معرفی می‌کند. (مخلصین بالاترین مرتبه اخلاص را دارند).

(ب) آیاتی که ناظر به فطری بودن خواندن خداوند در سختی‌ها است.

(ج) آیاتی که رابطه اخلاص با توحید را بازگو می‌کنند.

در معنای لغوی واژه باید گفت که اخلاص به معنای پاک کردن یک چیز است، آن چیز می‌تواند عقیده، دین، عمل و... باشد؛ پاک کردن هرچیز از آمیزه‌های گوناگون.

اما پیش از ورود به بررسی آیات، نکاتی به عنوان نکات مقدماتی ارائه می‌شود.

یکی از آیاتی که در قرآن در سوره ملک آیه دوم فلسفه مرگ و زندگی را مطرح می‌کند این است که: **الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيُبْلِغَكُمْ أَجْسَنَ عَمَلًا** یعنی در دنیا همه ما بر اساس چگونگی عملکردمان مورد ارزیابی قرار می‌گیریم. یکی از شاخصه‌های این سنجش، میزان خلوص عمل و دور بودن آن از شائبه و ناخالصی است. اخلاص یک فعل، اقدام و تلاش است و نمی‌توان آن را به صرف ذکر و دعا و خواندن قرآن محدود کرد.

شاید به همین جهت ارتباط بین توحید و اخلاص است که ذکر لا اله الا الله را کلمه اخلاص گفته‌اند، یا سوره توحید را سوره اخلاص خوانده‌اند؛ زیرا به نظر می‌رسد نه توحید بدون اخلاص، توحید است و نه اخلاص بدون مقصد واحد، اخلاص است. همین جا باید به نکته‌ای توجه داشته باشیم، پایه توحید و اخلاص هم باید بر معرفت و خرد و عقل و اندیشه باشد. امام علی (ع) در مقام دیگری این نسبت را به زیبایی تفسیر می‌کنند: **أَوَّلُ الدِّينِ مَعْرِفَتُهُ وَ كَمَالُ مَعْرِفَتِهِ التَّصَدِّيقُ بِهِ وَ كَمَالُ التَّصَدِّيقِ بِهِ تَوْحِيدُهُ وَ كَمَالُ تَوْحِيدِهِ الْإِخْلَاصُ لَهُ**. سرآغاز دین معرفت خداست و کمال معرفتش تصدیق ذات اوست و کمال تصدیق ذاتش توحید و شهادت بر یگانگی او و کمال توحید و اخلاص است.

در پایان کلام دعایی از امام سجاد (ع) دربارهٔ اخلاص ذکر می‌کنیم: **اللَّهُمَّ إِنِّي أَخْلَصْتُ بِانْقِطَاعِي إِلَيْكَ وَأَقْبَلْتُ بِكُلِّي عَلَيْكَ وَصَرَفْتُ وَجْهِي عَمَّنْ يَحْتَاجُ إِلَى رِفْدِكَ وَ قَلْبْتُ مَسْأَلَتِي عَمَّنْ لَمْ يَسْتَغْنِ عَنْ فَضْلِكَ رَأَيْتُ أَنْ طَلَبَ الْمُحْتَاجُ إِلَى الْمُحْتَاجِ سَفَهَ مِنْ رَأْيِهِ وَ ضَلَّهَ مِنْ عَقْلِ** . معبود من خالصانه از همه کس بریده و به تو پیوسته‌ام و با تمام وجود به تو روی آورده‌ام از کسی که نیازمند اعانت و عطای توست، روی برتافته‌ام و درخواست خود را از کسی که بی‌نیاز از فضل و عنایت تو نیست، برگردانده‌ام و دریافته‌ام که درخواست یک نیازمند از نیازمند دیگر از سفاقت رأی و ذلالت عقل اوست .